

PAŃSTWOWE MUZEUM ARCHEOLOGICZNE
w Warszawie

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

ORGAN MUZEALNICTWA I KONSERWATORSTWA
ARCHEOLOGICZNEGO

BULLETIN ARCHÉOLOGIQUE POLONAIS

TOM (VOL.) LIV

1995 - 1998

WARSZAWA 2001 VARSOVIE

Errata - ostatnie zdanie na s. 65 winno brzmieć:

W nieco większym zasięgu, między Bzurą, środkową Pilicą i Kamienną koncentrują się znaleziska dwóch innych typów zapinek, niemal nie znanych w pozostałych częściach kultury przeworskiej (Np. B. Balke 1976, s. 186nn., ryc. 15b, 31d, tabl. VII,4; B. Balke, W. Bender 1991, s. 161, tabl. XIII,3.7; M. Olędzki 1992, s. 61nn.; 1995, s. 239nn.). Chodzi tu o lokalny wariant żelaznych zapinek kapturkowych ze sprężynką ukrytą w cylinderku, z masywnym kabląkiem i szerokim grzebykiem, oraz podobne fibule bez grzebyka (Ryc. 8). Zapinki te, a szczególnie odmiana...

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

TOM LIV

Tom ten Redakcja dedykuje

Pani doc. dr hab. Teresie Węgrzynowicz

wieloletniej kierownicze Działu Epoki Brązu PMA

i redaktorze „Wiadomości Archeologicznych”

w pięćdziesięciolecie Jej pracy

w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie

Redaguje zespół: mgr Jacek Andrzejowski (sekretarz redakcji), dr Wojciech Brzeziński (redaktor naczelny),
prof. dr. hab. Teresa Dąbrowska (zastępczyni redaktora naczelnego), mgr Radosław J. Prochowicz,
mgr Andrzej Tomaszewski, doc. dr. hab. Teresa Węgrzynowicz (zastępczyni redaktora naczelnego)

Tłumaczenia: Anna Kinecka
Katarzyna Czarnecka, Jacek Andrzejowski

Rysunki: J. Andrzejowski, R. Dąbrowski, W. Gawrysiak-Leszczynska, M. Jonakowski, A. Kamińska,
L. Kobylińska, G. Nowakowska, A. Potoczny, M. Różycka, K. Stanek, P. Szymański, W. Wróblewski

Fotografie: M. Andrzejowska, P. Mastalerz, A. Ring, B. Tropiło, Archiwum PMA

Redakcja techniczna: Jacek Andrzejowski

Skład i łamanie: Radosław J. Prochowicz, Jacek Andrzejowski

Rycina na okładce przedstawia kołę paciorków bursztynowych i szklanych
z Lubieszewa, pow. Nowy Dwór Gdański

WARUNKI PRENUMERATY „WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNYCH”

Państwowe Muzeum Archeologiczne prosi o składanie przez odbiorców indywidualnych oraz instytucje zamówień na **stałą dostawę „Wiadomości Archeologicznych”**. Do przesyłki PMA dołączy fakturę z aktualną ceną detaliczną powiększoną o koszty przesyłki. Sprzedaż detaliczna publikacji Państwowego Muzeum Archeologicznego, w tym egzemplarzy archiwalnych, prowadzona jest w salach wystawowych muzeum, ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa, tel. (22) 831 15 37. Płatność gotówką; wystawiamy rachunki i faktury.

Adres redakcji:
Państwowe Muzeum Archeologiczne
ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa
tel.: +48 (22) 831 32 21–25; fax: +48 (22) 831 51 95; e-mail: pma@pma.it.pl

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

ORGAN MUZEALNICTWA I KONSERWATORSTWA ARCHEOLOGICZNEGO

Tom (Vol.) LIV

SPIS TREŚCI

Contents

Rozprawy

Wojciech Wróblewski, Chronologia względna wczesnośredniowiecznych grodzisk środkowego i dolnego biegu Liwca. Próba analizy w świetle badań geologiczno-geomorfologicznych Relative chronology of early medieval earthworks on the Middle and Lower Liwiec (eastern Poland). Insights from the study of the region's geology and geomorphology	3

Konferencja

Jacek Andrzejowski, Konferencja <i>Kultura wielbarska a wschodnia strefa kultury przeworskiej</i>	23
Teresa Dąbrowska, Wschodnie tereny kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim Eastern territories of the Przeworsk Culture in the Late Pre-Roman Period	25
Ewa Bokinić, Uwagi na temat powiązań kultury oksywskiej z kręgiem jastorfskim i Europą Północną w świetle materiałów z cmentarzyska w Podwiesku, stanowisko 2, pow. Chełmno, woj. kujawsko-pomorskie Some remarks on the connections of the Oksywie Culture with the Jastorf and the Nordic Cultures in the light of materials from the cemetery at Podwiesk site 2, on the Lower Vistula	37
Wojciech Mazurek, Materiały typu jastorfskiego ze stanowiska 5 w Wytocznie, gm. Urszulin, woj. lubelskie Finds of the Jastorf type from Wytoczno site 5, in Eastern Poland	49
Jacek Andrzejowski, Wschodnia strefa kultury przeworskiej – próba definicji The Eastern Zone of the Przeworsk Culture – an attempt at definition	59
Katarzyna Czarnecka, Cmentarzysko kultury przeworskiej w Oblinie, gm. Maciejowice, woj. mazowieckie A cemetery of the Przeworsk Culture at Oblin, on the Middle Vistula	89
Katarzyna Rusin, Cmentarzysko kultury przeworskiej w Niemirowie, gmina Mielnik, woj. podlaskie A cemetery of the Przeworsk Culture at Niemirów, in Podlasie	101
Andrzej Kokowski, Ramy chronologiczne osadnictwa kultury przeworskiej w południowo-wschodniej Polsce Chronological frames of the Przeworsk Culture in the south east of Poland	109
Wojciech Nowakowski, Żelazne zapinki kuszowate z podwiniętą nóżką w europejskim <i>Barbaricum</i> Iron cross-bow tendril brooches in the European <i>Barbaricum</i>	129
Ewa Bokinić, Wojciech Sosnowski, Wstępne wyniki badań cmentarzyska kultury wielbarskiej w Linowie, gm. Świecie n/Osą, woj. kujawsko-pomorskie, stanowisko 6 A cemetery of the Wielbark Culture at Linowo, gm. Świecie nad Osą, woj. kujawsko-pomorskie, site 6. Preliminary report	147

Dyskusja	153

Odkrycia	157

Kronika	197

Wykaz skrótów	205

Niniejszy tom został opracowany i przygotowany do druku w czasie, gdy dyrektorem PMA i redaktorem naczelnym „Wiadomości Archeologicznych” był dr Jan Jaskanis.

dr Wojciech Brzeziński
dyrektor Państwowego Muzeum
Archeologicznego w Warszawie

OD REDAKCJI

Niemal wszystkie artykuły zamieszczone tomie LIV „Wiadomości Archeologicznych” napisane zostały przed wejściem w życie w Polsce reformy administracyjnej, tj. przed 1 stycznia 1999 roku. Redakcja wprowadziła w tych tekstach odpowiednie, w miarę możliwości dokładne zmiany, zatem wszystkie cytowane w tym tomie oznaczenia (gminy, powiaty i województwa) odnoszą się do obecnego podziału administracyjnego kraju.

Począwszy od tomu LIII Redakcja ujednoliciła zasady polskiej transliteracji tekstów pisanych cyrylicą, zgodnie z regułami stosowanymi w Bibliotece Narodowej (PN 83/N-01201 z dnia 1 lipca 1984 r.)

Redakcja „Wiadomości Archeologicznych” prosi Autorów o dostarczanie tekstów na dyskietkach lub dyskach CD w edytorach Microsoft Word lub Word Perfect w postaci niesformatowanej (z wyjątkiem znaków tabulacji, wyśrodkowania, kursywy i pogrubienia). Dyskietce powinien towarzyszyć jeden egzemplarz wydruku, sformatowanego w sposób odpowiadający znormalizowanej stronie maszynopisu. Ilustracje mogą być nadal przygotowywane metodami tradycyjnymi lub dostarczane na dyskietkach w postaci plików TIFF w rozdzielczości 600 pt/cal. Procedura ta ułatwi szybsze przygotowywanie prac do druku w tradycyjnej dla „Wiadomości Archeologicznych” formie edytorskiej.

dr Wojciech Brzeziński
redaktor naczelny

– badania sondażowe. Wytyczono jeden wykop o wymiarach 5×5 m. Nie odkryto żadnych obiektów pradziejowych, jednak tuż pod warstwą ziemi ornej uchwycono w kilku miejscach ślady cienkiej warstwy spalenizny, w której znaleziono kilkadziesiąt bryłek węgla drzewnego oraz fragment brzośca naczynia glinianego, podobnego do wyżej opisanych.

Wobec braku zabytków metalowych, jedynym materiałem mogącym świadczyć o chronologii i przynależności kulturowej stanowiska są wymienione wcześniej fragmenty ceramiki. Naczynia podobnie wykonane znaleziono na stanowiskach suwalskich, np. w Prudziśkach (M. Kaczyński: Dwa cmentarzyska kurhanowe z V–VI wieku we wsi Prudziśki, pow. Suwałki, MS III, 1958, s. 115–153), pochodzących z okresu wędrówek ludów, z tzw. fazy prudzińskiej kultury sudowskiej (por. tenże: Problem zróżnicowania wewnętrznego „kultury sudowskiej” w późnym podokresie wpływów rzymskich i okresie wędrówek ludów, *Prace Archeologiczne* 22, Kraków 1976, s. 253–289; A. Bitner-Wróblewska: Z badań nad ceramiką zachodniobałtyjską w okresie wędrówek ludów. Problem tzw. kultury sudowskiej, *Barbaricum* 3, Warszawa 1994, s. 228). Fragment nr 4 (Ryc. 2d), stanowić mógł część typowej dla tego okresu misy, podobnej do znalezionych np. w Korklinach (J. Jaskanis: Materiały z cmentarzyska kurhanowego na stanowisku I w Korklinach, powiat Suwałki, RB VII, 1968, tabl. II:9).

Obecność przepalonych kości ludzkich świadczy o istnieniu w tym miejscu nekropoli. W okresie wędrówek ludów mieszkańcy tych terenów hołdowali specyficznym zwyczajom dotyczącym obrządku pogrzebowego, mianowicie grzebali zmarłych w wielopochówkowych kurhanach tzw. rodzinnych, przy sporadycznym wyposażaniu ich w inne poza ceramiką przedmioty (M. Kaczyński: *op. cit.*, s. 262–266). Można więc przypuszczać, że znaleziska z Żubronajców stanowią ślad po jednym z takich cmentarzysk kurhanowych. Może to potwierdzać informacja przekazana przez okolicznych mieszkańców o istnieniu tu dawniej niesprecyzowanej liczby „kamienic”, stanowiących – jak można sądzić – ślady po nasypach kurhanów. Najprawdopodobniej opisane wyżej materiały stanowią pozostałość ostatniego, zniszczonego kurhanu, wchodzącego w skład położonego niegdyś w tym miejscu cmentarzyska kultury sudowskiej. Zjawisko podobnego, bardzo złego zachowania nasypów kurhanów znany również z innych stanowisk suwalskich, np. z Jeleniewa (tenże: Cmentarzysko kurhanowe z okresu późnorzymskiego we wsi Jeleniewo, pow. Suwałki, WA XXII, 1955, s. 365–366) lub w Wołowni (tenże: Cmentarzysko z V–VI w. we wsi Wołownia, pow. Suwałki, RB VI, 1966, s. 268–269).

W materiale kostnym z Żubronajców udało się wyodrębnić kości dwóch osobników ludzkich oraz kilka fragmentów (2,2 g) kości zwierzęcych. Kości ludzkie są silnie i równomiernie przepalone, o barwie kremowej.

Osobnik 1. Stan zachowania i budowa kości: dwa fr-ty kości płaskich ze sklepienia czaszki, fr-t kości czołowej z okolicy oczodołu, korzeń dolnego zęba trzonowego, kilkadziesiąt różnej wielkości fr-tów trzonów oraz kilka drobnych fr-tów nasad kości długich, trzy fr-ty kości palców. Kości badanego osobnika były średnich rozmiarów i przeciętnej budowy. Zmiany patologiczne: na zachowanym fr-cie powierzchni oczodołowej występuje znacznych rozmiarów bruzda, która prawdopodobnie powstała w wyniku zrzęsotnienia stropu oczodołu (*cribra orbitalia*). Zmiany tego typu są spowodowane przez różnego rodzaju niedokrwistości (anemie). Płeć: ostre ukształtowanie brzoju oczodołu oraz przeciętna budowa wskazują na płeć żeńską. Wiek: dorosły. Waga kości: 148,7 g.

Osobnik 2. Stan zachowania i budowa kości: dwa drobne fr-ty sklepienia kości czaszki i kilkanaście fr-tów szkieletu postkranialnego, głównie kości długich. Kości są słabej budowy.

Zmiany patologiczne: na powierzchni endokranialnej jednego z fr-tów sklepienia czaszki występuje przerost tkanki gąbczastej, którego przyczyną – podobnie jak u osobnika 1 – była choroba układowa typu anemii. Wiek: *infans* I (wczesny?). Waga kości: 6,7 g.

W trakcie badań powierzchniowych przeprowadzonych wiosną 1997 roku przez mgr. M. Kaczyńskiego, mgr J. Piątkowską i autora, nie znaleziono już żadnych śladów stanowiska archeologicznego. Można więc przypuszczać, że zostało ono całkowicie zniszczone przez trwającą od lat intensywną uprawę ziemi (orkę traktorową).

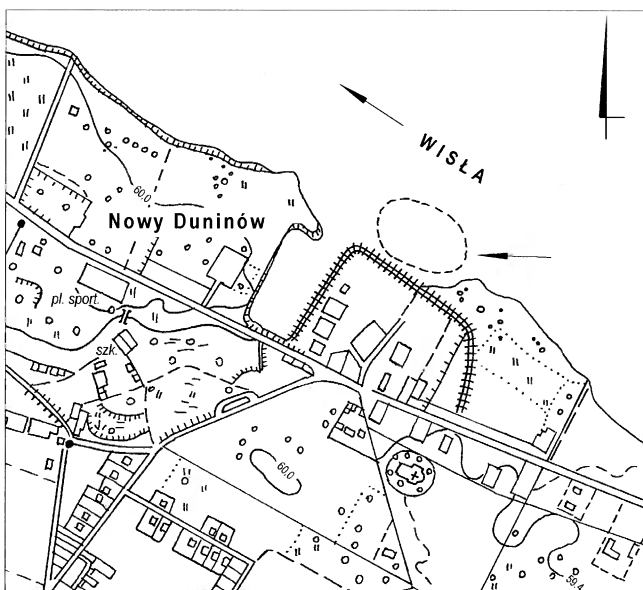
Na zakończenie należy dodać, że w sąsiedztwie cmentarzyska znajdują się dwie osady z wczesnej epoki żelaza: stanowiska II i III (por. P. Szymański: Żubronajcie – przyczynek do badań nad wczesnożelazną ceramiką Suwalszczyzny, [w:] *Ceramika zachodniobałtyjska od wczesnej epoki żelaza do początku ery nowożytnej*, Białystok 1998, s. 119–137). Spośród materiałów znalezionych tam podczas badań wykopaliskowych, prowadzonych przez mgr. M. Kaczyńskiego, wydzielono niewielką liczbę fragmentów naczyń, pochodzących najprawdopodobniej z okresu wędrówek ludów. Można sądzić, że mieszkańcy tych osad użytkowali omówione wyżej, pobliskie cmentarzysko.

Paweł Szymański
Wiesław Kapla

Nieznane cmentarzysko wczesnośredniowieczne z Nowego Duninowa, pow. płocki, woj. mazowieckie

Latem 1994 roku do Muzeum Mazowieckiego w Płocku dostarczono kilka zabytków pochodzących z miejscowości Nowy Duninów, gm. *loco*, położonej na lewym brzegu Wisły, o 15 km na północny zachód od Płocka. Ich ofiarodawca, pan Andrzej Sumliński z Nowego Duninowa, poinformował w jaki sposób obiekty znalazły się w jego posiadaniu oraz wskazał w terenie przybliżone miejsce znalezienia (Ryc. 1).

Odkrycia dokonano pod koniec lat 1960-tych w trakcie niwelacji terenu, poprzedzającej spiętrzenie wody w Wiśle i uruchomienie zbiornika włocławskiego, około 100 m od ówczesnego koryta rzeki. Podczas prac ziemnych, prowadzonych z udziałem ciężkiego sprzętu, odsłonięto ludzkie kości wraz z towarzyszącymi im zabytkami, głównie nożykami żelaznymi i pokrytymi zieloną patyną kabłączkami skroniowymi. Znaleziska wywołały niemałe zainteresowanie,

Ryc. 1. Nowy Duninów, pow. Płock. Przybliżona lokalizacja zatopionego cmentarzyska wczesnośredniowiecznego

a teren prac stał się obiektem częstych penetracji mieszkańców Nowego Duninowa, poszukujących drogocennych przedmiotów. W ten sposób wiele zabytków wydobywanych ze szkieletami trafiło do rąk poszukiwaczy. Niestety, o dokonanych odkryciach nie powiadomiono żadnej placówki archeologiczno-konserwatorskiej, w efekcie czego większość przedmiotów uległa w czasie zagubieniu. Tylko wspomniany Andrzej Sumliński, interesujący się przeszłością swojej miejscowości, zachował zebrane w dzieciństwie okazy i kilka lat temu podarował je muzeum.

Obiekty przekazane do Muzeum Mazowieckiego:

1. Esowaty kabłączek skroniowy, reprezentujący pospolity typ III wg typologii K. Musianowicz (Kabłączki skroniowe – próba typologii i chronologii, „Światowit” XX, 1948/49, s. 132–140), wykonany z drutu miedzianego, posrebrzany (Ryc. 2a). Jest to okaz duży, nieco spłaszczony, o końcach zdecydowanie rozchylonych. Średn. wewn. 3,6×4,9 cm, grub. drutu 3,5 mm. Kabłączki tej wielkości są zaliczane przez H. Kočkę-Krenz (Esowate kabłączki skroniowe z terenów Polski północno-zachodniej, FAP XXII, 1971, s. 102, 105) do odmiany B (okazy o średn. wewn. 2–5 cm) i datowane w większości przypadków od końca XI do przełomu XII i XIII wieku.

2. Pierścionek taśmowaty z brązu, z odłamanymi końcami, lekko zdeformowany (Ryc. 2b). Płaska taśma, z której wykonano ozdobę grub. 0,8 mm i szer. od 5 mm przy końcach do 9 mm w części środkowej. Na całej powierzchni zewnętrznej pierścionka występuje ryty ornament geometryczny w postaci podwójnych, krzyżujących się ukośnie linii oraz krótkich kreseczek poziomych, ukośnych i zaokrąglonych. Motyw ten wykazuje pewne podobieństwo do zdobień pierścionków z cmentarzysk ze Złotej Pińczowskiej, woj. świętokrzyskie, datowanych na okres od połowy XI do połowy XIII wieku (M. Miśkiewicz: Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Złotej Pińczowskiej, pow. Pińczów, [w:] Metodyka naukowo-techniczna badań archeologicznych i antropologicznych, Warszawa 1967, s. 110, tabl. III:20), oraz z Robertowa, pow. płocki, datowanych na XII do początku XIII wieku (T. Kordala: Archeologiczna przeszłość Robertowa, „Notatki Płockie” 3(140), 1989, s. 15, ryc. 3).

3. Trzy paciorki z ciemnoniebieskiego, nieprzezroczystego szkła. Są to niewielkie okazy jednobarwne, o przekroju około 9–10 mm, wykonane techniką nawijania pasma szkła na pręt. Poszczególne paciorki reprezentują różne typy: beczułkowaty, o regularnym kształcie i gładkiej powierzchni, dług. 7,2 mm (Ryc. 2c); imitujący typ

segmentowy, składający się z dwóch paciorków beczułkowatych o łącznej dług. 13,7 mm (Ryc. 2d); beczułkowaty żeberkowany (melonowaty), z wyraźnymi śladami spiralnego nawijania dookoła osi (Ryc. 2e). Regularny motyw dookólnych żeberk powstał poprzez rycie powierzchni lub odcisnięcie w specjalnej foremce (M. Dekówna: Szkło w Europie wczesnośredniowiecznej, Wrocław 1980, s. 59). Otwór szeroki, cylindryczny, krawędzie przyotworowe nierówne, dług. 7,8 mm.

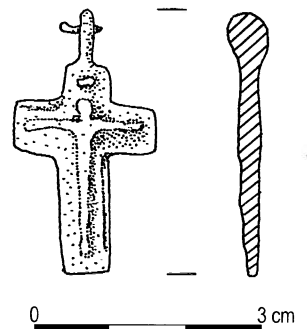
Opisane formy paciorków znane są z wielu polskich stanowisk archeologicznych z X–XIII wieku. Rzadsze są tylko okazy melonowate, znane między innymi z cmentarzyska z XII–XIII wieku ze Starogrodu, pow. miński, woj. mazowieckie (L. Rauhut: Wczesnośredniowieczne cmentarzyska w obudowie kamiennej na Mazowszu i Podlasiu, MSiW I, 1971, tabl. XLII:1,m) oraz z dwóch nekropoli z drugiej połowy XI – początku XII wieku: z Końskich (J. Gąsowski: Cmentarzysko w Końskich na tle zagadnienia południowej granicy Mazowsza we wczesnym średniowieczu, MW II, 1950, s. 116, tabl. VIII:6) i Goryslawic, pow. buski, woj. świętokrzyskie (W. Szymański: Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Goryslawicach, powiat Busko, [w:] Badania archeologiczne w okolicy Wiślicy, Warszawa 1963, s. 155, 174, ryc. 75).

4. Mały krzyżyk (krucyfiks)

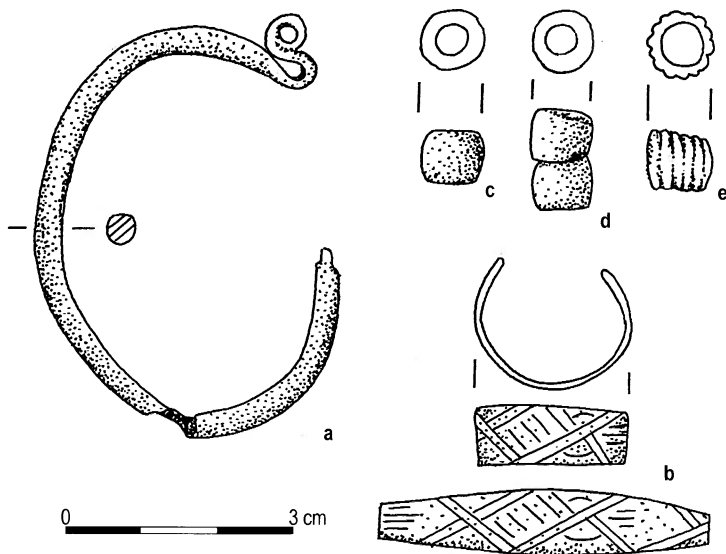
z brązu z pogrubionymi krawędziami ramion. Pionowe ramię w górnej części przechodzi w owalne uszko, w którym tkwi mały ułamek drucika, prawdopodobnie pozostałość po łańcuszku służącym do zawieszania krzyżyka na szyi. Zabytek jest pokryty grubą warstwą patyny, pod którą słabo już widoczne są motywy plastyczne, tj. postać Chrystusa na jednej stronie, oraz symbole Męki Pańskiej na stronie przeciwnej (Ryc. 3). Wym. zabytku: dług. ramienia pionowego 2,7 cm, poziomego 1,8 cm, szer. ramion 0,7–0,8 cm, grub. ramion 0,15 cm.

Stan zachowania krzyżyka utrudnia jego pełniejszą charakterystykę. Nie ulega jednak wątpliwości, że cechy konstrukcyjne i stylistyczne, zwłaszcza obecność symboliki pasyjnej o wyraźnie nowożytnym charakterze, wykluczają wczesną metrykę zabytku. Datować go można na XVIII–XIX wiek.

Nie ulega wątpliwości, że stanowiskiem niszczone przed 1970 rokiem w Nowym Duninowie było wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe. Ocalały zeń materiał zabytkowy (kabłączek skroniowy, pierścionek i paciorki) pozwala datować je orientacyjnie na wiek XII, do początków wieku XIII. W chwili obecnej niewiele już da się powiedzieć o samej nekropoli. Nie wiemy, jak rozległy był to obiekt i w jakim stopniu został zniszczony, na jakiej głębokości spoczywały szkielety, jaki był ich układ w grobach. Wydaje się wszakże pewne, że było to cmentarzysko bez konstrukcji kamiennych w jamach grobowych. Przemawiają za tym dwa argumenty. Z jednej strony jest to relacja A. Sumlińskiego, który całkowicie wykluczył obecność większych kamieni polnych na stanowisku. Mimo znacznego dystansu czasowego jest to z pewnością informacja wiarygodna, ponieważ ewentualne obudowy i bruki kamienne, częstokroć z dużych głazów, byłyby elementem zbyt charakterystycznym, aby o nich zapomnieć. Z drugiej strony wymowny jest brak wzmianek o tej nekropoli w starszej literaturze, a przecież obudowy kamienne grobów, z reguły

Ryc. 3. Nowy Duninów, pow. Płock. Krzyżyk z brązu

Ryc. 2. Nowy Duninów, pow. Płock. Kabłączek skroniowy z miedzi, posrebrzany (a), pierścionek z brązu (b), paciorki szklane (c–e)

widoczne na powierzchni ziemi, były w przeszłości najczęstszym wyznacznikiem obecności stanowisk sepulkralnych Mazowsza (L. Rauhut: *op. cit.*).

Podsumowując należy stwierdzić, że informacja o cmentarzysku w Nowym Duninowie zasługuje na uwagę, mimo ułamkowości danych, zwłaszcza badaczy zainteresowanych wczesnośredniowiecznym obrządkiem pogrzebowym na Mazowszu. Faktem godnym podkreślenia jest przede wszystkim brak owych charakterystycznych kamiennych obudów grobów, które do niedawna uchodziły za wyróżniającą cechę mazowieckich nekropoli z XI–XII wieku.

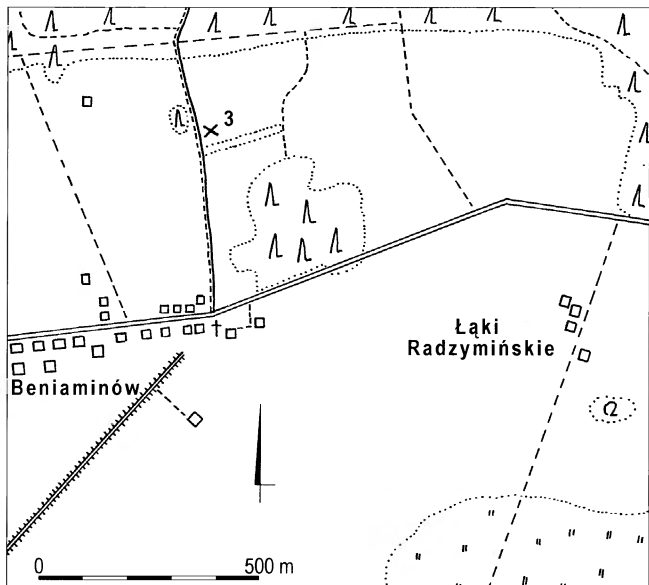
Wzmiankowane stanowisko, obok wcześniej odkrytych cmentarzysk w Podgórzu–Parcelach, pow. płocki (K. Przybysz: Podgórze–Parcela, pow. Płock, *Inf. Arch.* 1971 (1972), s. 210–211; 1972 (1973), s. 215–216), Płocku–Podolszycach (T. Kordala: Cmentarzysko z XI–XII wieku w Płocku–Podolszycach, „Rocznik Muzeum Mazowieckiego w Płocku” 15, 1992, s. 3–96) i Robertowie (tenże: Archeologiczna przeszłość..., s. 13–17; B. Łuczak, T. Kordala: Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Robertowie, gm. Brudzeń Duży (XII–XIII w.), *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Anthropologica* 3, 1996, s. 158–189), jest kolejnym argumentem na rzecz tezy, iż w młodszych fazach wczesnego średniowiecza w okolicach Płocka znany był najprawdopodobniej tylko jeden typ nekropoli, a mianowicie cmentarz z grobami bez obudów kamiennych.

Tomasz Kordala

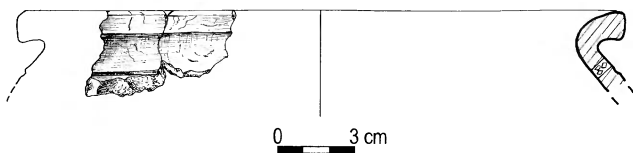
Ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego w Beniaminowie – Łąkach Radzywińskich, gm. Radzymin, woj. mazowieckie

Stanowisko w Beniaminowie – Łąkach Radzywińskich zostało odkryte w czasie prac powierzchniowych prowadzonych w ramach AZP w kwietniu 1981 r. W wyniku tych prac stanowisko to zostało oznaczone jako Beniaminów 3. Stanowisko położone jest już na gruntach wsi Łąki Radzywińskie, na skraju północnego tarasu tzw. Deflacji Beniaminowskiej (obecnie zmeliorowanej), w odległości ok. 500 m od krawędzi misy deflacyjnej (Ryc. 1). Całość Deflacji Beniaminowskiej znajduje się w obrębie zwymionego tarasu Wisły. Obszar ten jest położony w obrębie Kotliny Warszawskiej, a konkretnie w jej subregionie środkowym – B (J. Tyszkiewicz: Problemy średniowiecznej geografii historycznej ziem Kotliny Warszawskiej, *Studia Warszawskie* XIX, z. 2, 1975, s. 84, mapa 4) i sąsiaduje od południa z Równiną Praską (Z. Podwińska: Osadnictwo Równiny Praskiej w wiekach XI–XVI, *MS III*, 1951, s. 59–96).

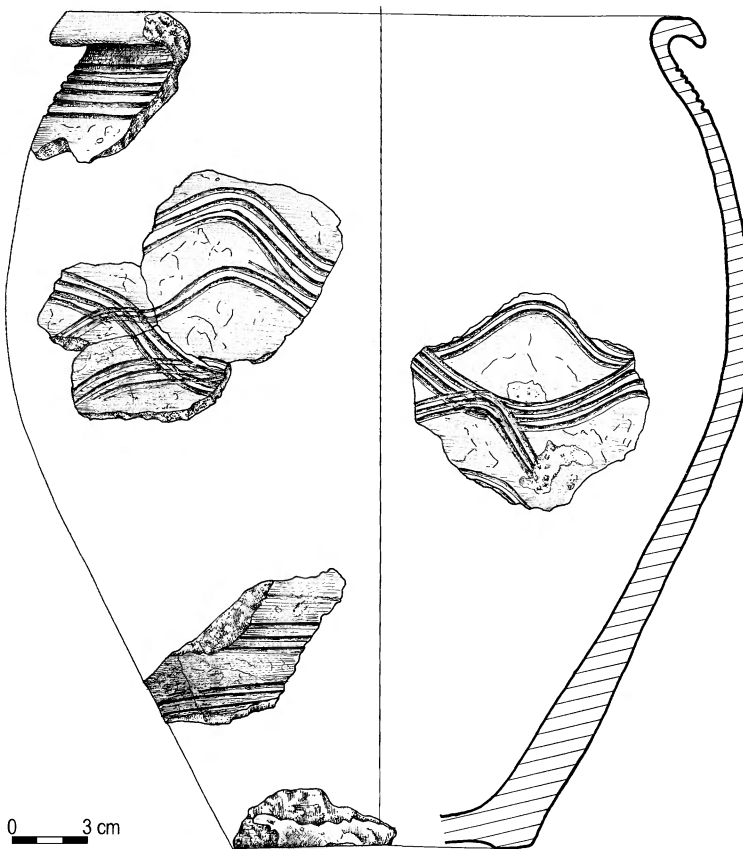
Przeprowadzone w sierpniu 1982 r. przez ekspedycję Instytutu Archeologii UW badania wykopaliskowe na stanowisku Beniaminów – Łąki Radzywińskie 3 miały charakter sondażowy. Ogółem przebadano obszar o powierzchni 75 m². Badania te wykazały duży stopień zniszczenia stanowiska, do którego przyczyniły się intensywna działalność mielerzy z początków naszego stulecia oraz głęboka współczesna orka. W trakcie prac wykopaliskowych stwierdzono niewielki przestrzenny zasięg osadnictwa. Odkryto tylko jeden obiekt – niewielką jamę gospodarczą o niewiadomym przeznaczeniu (o wymiarach 50×30 cm i miąższości ok. 20 cm), zawierającą fragmenty naczyń wczesnośredniowiecznych. Była to ceramika lepiona ręcznie, górką lekko obtańczana, wypalana w atmosferze utleniającej, barwy jasnobrązowej.

Ryc. 1. Beniaminów – Łąki Beniaminowskie, pow. Wołomin, stan. 3

Ryc. 2. Beniaminów – Łąki Beniaminowskie, pow. Wołomin, stan. 3. Ceramika z jamy gospodarczej

Ryc. 3. Beniaminów – Łąki Beniaminowskie, pow. Wołomin, stan. 3. Ceramika z jamy gospodarczej

WYKAZ SKRÓTÓW TYTUŁÓW CZASOPISM I WYDAWNICTW WIELOTOMOWYCH

AAC	– „Acta Archaeologica Carpathica”, Kraków	MZP	– „Materiały Zachodniopomorskie”, Szczecin
AAHung.	– „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, Budapest	PA	– „Památky archeologické” (wcześniej: „Památky archeologické a místopisné”), Praha
AFB	– „Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege”, Berlin (Stuttgart)	PArch.	– „Przegląd Archeologiczny”, Poznań
APolski	– „Archeologia Polski”, Warszawa	PMMAE	– „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna”, Łódź
AR	– „Archeologické rozhledy”, Praha	PomAnt	– „Pomorania Antiqua”, Gdańsk
B.A.R. Int. Series	– British Archaeological Reports, International Series, Oxford	Prahistoria ziem polskich	– Prahistoria ziem polskich, tom I: Paleolit i mezolit (red. W. Chmielewski, W. Hensel), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975; tom II: Neolit (red. W. Hensel, T. Wiślański), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom IV: Od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego (red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom V: Późny okres lateński i okres rzymski (red. J. Wielowiejski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981
BerRGK	– „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission”, Frankfurt a.M.-Berlin	Prussia	– „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” (później: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde”), Königsberg i.Pr.
BJahr.	– „Bonner Jahrbücher”, Köln/Bonn	PSAS	– „Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland”, Salisbury
BMJ	– „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern”, Lübstorf (wcześniej: „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Jahrbuch ...”, Schwerin/Rostock/Berlin)	PZ	– „Praehistorische Zeitschrift”, Berlin-New York
FAP	– „Fontes Archaeologici Posnanienses” (wcześniej: „Fontes Praehistorici”), Poznań	RArch.	– „Recherches Archéologiques”, Kraków
Inf.Arch.	– „Informator Archeologiczny. Badania rok ...”, Warszawa	RB	– „Rocznik Białostocki”, Białystok
InvArch.	– „Inventaria Archaeologica, Pologne”, Warszawa-Łódź	RO	– „Rocznik Olsztyński”, Olsztyn
JmV	– „Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte”, Halle/Saale	SJahr.	– „Saalburg Jahrbuch”, Berlin-New York
JRGZM	– „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz”, Mainz	SIA	– „Slovenská archeológia”, Bratislava
KHKM	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, Warszawa	SovArch	– „Sovetskaja Archeologia” (Советская археология), Moskva
KSIA	– Kratkie soobščeniija Instituta archeologii Akademii nauk SSSR (Краткие сообщения Института археологии Академии наук СССР), Moskva	SprArch.	– „Sprawozdania Archeologiczne”, Kraków
MIA	– Materialy i issledovanija po archeologii SSSR (Материалы и исследования по археологии СССР), Moskva	SprPMA	– „Sprawozdania P.M.A.”, Warszawa
MatArch.	– „Materiały Archeologiczne”, Kraków	WA	– „Wiadomości Archeologiczne”, Warszawa
MS	– „Materiały Starożytne”, Warszawa	ZNUJ	– „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, Kraków
MSiW	– „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne”, Warszawa	ZOW	– „Z otchłani wieków”, Warszawa
MSROA	– „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”, Rzeszów-Krosno-Sandomierz-Tarnów (-Przemyśl/Tarnobrzeg)		

